

П. С. ЖУКАВА, Ю. М. ЗАБАРА, Г. І. ПУШКІНА, Т. Я. АНІХОУСКАЯ

УПЛУЎ РЭГУЛЯТАРАЎ РОСТУ НА ПРАДУКЦЫЙНАСЦЬ І ЗАСОЛАЧНЫЯ ЯҚАСЦІ АГУРКА

Харчовая праграма СССР на перыяд да 1990 года прадугледжвае актыўнае ўкараненне ў вытворчасць дасягненняў навукі. Паспяховае вырашэнне праблемы атрымання высокіх і ўстойлівых ураджаяў агурка з адначасовым паляпшэннем яго якасці патрабуе далейшага больш

актыўнага ўмяшання эксперыментатараў і практыкаў у фізіялагічныя і біяхімічныя працэсы расліны.

У сувязі з гэтым прымяненне ў агародніцтве хімічных рэгулятараў росту набывае ўсё больш важнае значэнне. Апрацоўка насення або раслін невялікімі дозамі павышае актыўнасць працэсаў абмену, прарастання, фотасінтэтычнай актыўнасці і ў выніку гэтага павялічвае ўраджай і паляпшае якасць прадукцыі [7]. Разам з тым біялагічнае дзеянне хімічных фактараў паскарае развіццё раслін. Гэта асабліва важна пры атрыманні ранняй прадукцыі агурка.

Табліца 1. Уплыў рэгулятараў росту на энергію прарастання і ўсходжасць насення агурка

Варыянт доследу	Энергія прарастання на пяты дзень		Усходжасць на дзесяты дзень	
	шт.	%	шт.	%
Кантроль (вада)	34,0	68,0	34,5	69,0
Івін, 0,001%	37,0	74,0	40,5	81,0
Пікалінавая кіслата, 0,01%	37,5	75,0	40,0	80,0
Пікалінавая кіслата+ +івін, 0,002%	38,0	76,0	39,5	79,0
Кантроль (вада)	36,7	73,4	39,7	79,4
Гумат натрыю, 0,005%	40,7	81,4	48,0	96,0
Гумат натрыю, 0,01%	42,5	85,0	46,2	92,4
Гумат натрыю, 0,02%	41,0	82,0	45,5	91,0

У 1985 і 1987 гг. у доследнай гаспадарцы «Русінавічы» Беларускага НДІ бульбаводства і плодаагародніцтва выпрабавалі розныя рэгулятары росту пры апрацоўцы насення і раслін агурка. Глеба доследных участкаў дзярнова-падзолістая, сярэднеуглінкавая з утрыманнем у ворным слоі (0—20 см) 2,0—2,2% гумусу, рухомага фосфару (па Кірсанаву) — 25—36, абменнага калію (па Маславай) — 25—40 мг на 100 г глебы.

Умовы надвор'я 1985 г. складваліся па-рознаму. У чэрвені, ліпені і верасні было халоднае надвор'е. Сярэдняя тэмпература паветра была ніжэй за сярэднюю шматгадовую ў чэрвені на 1,4 °С, у ліпені — на 2,5, у верасні — на 2,0 °С. У жніўні было гарачае і сухое надвор'е; ападкаў выпала 15,7 мм пры сярэднешматгадовых даных 82 мм. У 1987 г. было халодна і суха. Сума ападкаў за вегетацыйны перыяд складала 332 мм пры норме 423 мм, сярэднясутачная тэмпература паветра — 14,8 °С (пры сярэднешматгадовай 15,6 °С).

Вырошчвалі агуркі сорту Доўжык. Плошча ўліковых дзялянак 25 м², паўторнасць чатырохразовая. Папярэднікам агурка ў 1985 г. была лубіна-аўсяная сумесь, а ў 1987 г. — таматы.

Агратахніка вырошчвання агурка агульнапрынятая для дадзенай зоны. Восенню праводзілася лушчэнне ржышча і ўзворванне на глыбіню ворнага гарызонта, вясной — ранневясновая культывацыя з баранаваннем, каб захаваць вільгаць глебы. Пазней праводзілі пераворванне зябліва з закладваннем гною, а затым па патрэбе — дробную культывацыю, баранаванне і прыкачванне глебы. Мінеральныя ўгнаенні ўносілі (N у форме аміячнай салетры, P₂O₅ — суперфасфату і K₂O — калійнай солі) з разліку N₉₀P₁₂₀K₁₂₀. Арганічныя ўгнаенні — гной прымянялі ў дозе 60—70 т/га.

Пры апрацоўцы насення прымянялі прэпараты івін, пікалінавую кіслату, пікалінавую кіслату ў спалучэнні з івінам, гумат натрыю, пікалінавую кіслату ў спалучэнні з дэкстрамінам або монаэтаналамінам.

Насенне агурка намочвалі на працягу 12—24 гадз пры тэмпературы

Табліца 2. Ураджайнасць агурка пры апрацоўцы насення рэгулятарамі росту

Варыянт доследу	Ураджайнасць, ц/га				Сярэдняя прыбаўка ўраджаю			
	1985 г.		1987 г.		ранняя прадукцыя		на канец збору	
	ранняя прадукцыя	на канец збору	ранняя прадукцыя	на канец збору	ц/га	%	ц/га	%
Кантроль (вада)	40,3	137,0	222	291	131,2	—	214,0	—
Івін, 0,001%	65,1	194,2	284	401	174,6	33,0	297,6	39,0
Пікалінавая кіслата, 0,01%	97,0	222,7	275	349	186,0	41,7	285,9	33,6
Пікалінавая кіслата+ івін, 0,002%	70,5	198,9	273	326	171,8	30,9	262,5	22,7
Пікалінавая кіслата+ МЭА, 0,002%	54,8	206,8	302	356	178,4	36,0	281,4	31,5
Пікалінавая кіслата+ дэкстрамін, 0,01%	31,3	147,9	289	341	160,2	22,1	244,5	14,3
Гумат натрыю, 0,01%	48,2	163,9	232	319	140,1	6,8	241,5	12,9
Гумат натрыю, 0,02%	71,1	208,0	268	343	169,6	29,3	275,5	28,7
НІР ₀₅ , ц/га	—	28,8	—	59,5	—	—	—	—
P, %	—	5,2	—	6,0	—	—	—	—

Табліца 3. Уплыў перадпласяўной апрацоўкі насення агурка рэгулятарамі росту на якасць прадукцыі

Варыянт доследу	1985 г.			1987 г.						
	сухое рэчыва, %	сума цукраў, %	цукроза, %	сухое рэчыва, %	сума цукраў, %	цукроза, %	аскарбінавая кіслата, мг%	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
Кантроль (вада)	4,15	2,10	0,23	4,45	2,34	0,08	14,2	3,60	1,54	5,84
Івін, 0,001%	4,03	2,10	0,23	4,36	2,40	0,32	14,7	3,87	1,58	6,05
Пікалінавая кіслата, 0,01%	4,24	1,86	0,06	4,47	2,28	0,27	15,4	3,73	1,52	6,00
Пікалінавая кіслата+ івін, 0,002%	4,16	2,10	0,23	4,36	2,04	0,10	14,3	3,60	1,52	6,00
Пікалінавая кіслата+ МЭА, 0,002%	4,09	1,86	0,12	4,33	2,04	0,16	16,9	3,60	1,52	5,84
Пікалінавая кіслата+ дэкстрамін, 0,01%	3,84	2,34	0,34	4,61	2,22	0,27	16,0	3,60	1,54	6,00
Гумат натрыю, 0,01%	3,57	1,86	0,06	4,39	2,10	0,16	15,4	3,60	1,42	5,79
Гумат натрыю, 0,02%	4,23	1,86	0,18	4,50	2,16	0,15	16,3	3,61	1,63	5,84

17—18 °С. Пры апрацоўцы раслін агурка (фаза чатырох-пяці сапраўдных лісцяў і паўторна праз сем дзён пасля першай апрацоўкі) выкарыстоўвалі хлорхалінхларыд, гідрэл, дэкстрэл. Расход раствору 300 л/га. Кантрольныя расліны апрацоўваліся вадой. Насенне агурка высявалі 18—22 мая, норма высявання насення 5,0 кг/га 100%-най гаспадарчай прыгоднасці.

За вегетацыйны перыяд правялі тры ручныя праполкі і тры міжрадковыя апрацоўкі. Пасевы два разы апырквалі 1%-най бардоскай вадкасцю з разліку 500 л/га. Ураджай агурка падлічвалі шляхам узважвання з усёй дзялянкі. Данія ўліку апрацоўвалі метадам дысперсійнага аналізу (Б. А. Даспахуў, 1974). Вынікі даследаванняў паказалі, што апрацоўка насення агурка прэпаратам івін (0,001%), пікалінавай кіслатай (0,01%), пікалінавай кіслатай у спалучэнні з івінам (0,002%) павялічыла энергію прарастання насення на 6,0—8,0%, усходжасць — на 10,0—12%. Гумат натрыю (0,005—0,02%) павялічыў гэтыя паказ-

чыкі адпаведна на 8,0—12,0 і 11,6—17,6%. Уздзеянне рэгулятараў росту на ўсходжасць насення агурка павялічвалася пры апрацоўцы насення з паніжанымі пасяўнымі якасцямі (табл. 1).

Больш ранняя плоданашэнне і дружная аддача агурка ў параўнанні з кантролем назіралася па прэпараты івін (0,001%), пікалінавай кіслаце (0,01%), пікалінавай кіслаце ў спалучэнні з монаэтаноламінам (0,002%), пікалінавай кіслаце ў спалучэнні з івінам (0,002%), гумату натрыю (0,02%) (табл. 2). Ураджай агурка першых збораў быў вышэйшы за кантрольны на 29,3—41,7%, а агульная ўраджайнасць — на 22,7—39,0%. Меншая прыбаўка ўраджаю агурка — 6,8—22,1% ранняй прадукцыі і 12,9—14,3% агульнай атрымана па гумату натрыю (0,01%) і пікалінавай кіслаце ў спалучэнні з дэкстрамінам (0,01%).

Пры ацэнцы якасці агурка вызначана, што рэгулятары росту, як правіла, адмоўна не ўплывалі на хімічны састаў агурка — назапашванне сухога рэчыва, цукру (табл. 3). Колькасць аскарбінавай кіслаты ва ўмовах 1987 г. у кантролі была 14,2 мг%, пры прымяненні рэгулятараў росту — 14,3—16,9 мг%.

Параўнанне даных кантрольных варыянтаў асобных гадоў паказала выразны ўплыў умоў надвор'я. Так, па гадах колькасць сухіх рэчываў у агурку была адпаведна 4,15 і 4,45%, сумы цукраў — 2,10 і 2,34%. Колькасць азотных, фосфарных і калійных злучэнняў у доследных варыянтах з рэгулятарамі росту была на ўзроўні кантролю. Добрае ўздзеянне рэгулятараў росту на прадукцыйнасць агурка адзначана і пры апрацоўцы раслін у фазе чатырох-пяці сапраўдных лісцяў гідрэлам (0,015—0,02%), дэкстрэлам (0,01%), хлорхалінхларыдам (0,1%) (табл. 4).

Паступленне ўраджаю ў першыя зборы было неаднолькавым. Най-

Табліца 4. Ураджайнасць агурка пры апрацоўцы раслін рэгулятарамі росту

Варыянт доследу	Ураджайнасць, ц/га				Сярэдняя прыбаўка ўраджаю			
	1985 г.		1987 г.		ранняя прадукцыя		на канец збору	
	ранняя прадукцыя	на канец збору	ранняя прадукцыя	на канец збору	ц/га	%	ц/га	%
Кантроль (вада)	52,5	157,8	206	244	129,3	—	200,9	—
Хлорхалінхларыд, 0,1%	75,5	182,5	219	278	147,3	13,9	230,3	14,6
Гідрэл, 0,015%	73,6	185,8	240	271	156,8	21,3	228,4	13,7
Гідрэл, 0,02%	98,8	180,6	213	299	155,9	20,6	239,8	19,4
Дэкстрэл, 0,01%	69,3	172,2	226	266	147,7	14,2	219,1	9,1
Дэкстрэл, 0,02%	66,9	189,0	212	245	139,5	7,9	217,0	8,0
НІР ₀₅ , ц/га	—	5,0	34,1	57,3				
Р, %	—	26,6	5,0	5,9				

Табліца 5. Уплыў апырквання раслін агурка рэгулятарамі росту на якасць прадукцыі

Варыянт доследу	1985 г.				1987 г.				N	P ₂ O ₅	K ₂ O
	сухое рэчыва, %	сума цукраў, %	цукроза, %	аскарбінавая кіслата, мг%	сухое рэчыва, %	сума цукраў, %	цукроза, %	аскарбінавая кіслата, мг%			
Кантроль (вада)	4,0	1,86	0,25	5,20	3,79	2,00	0,28	16,0	4,12	1,51	7,16
Хлорхалінхларыд, 0,1%	4,46	1,86	0,18	4,93	3,85	2,10	0,28	16,5	4,12	1,75	6,95
Гідрэл, 0,015%	4,43	1,98	0,37	4,62	4,08	2,34	0,32	14,8	4,12	1,76	6,79
Гідрэл, 0,02%	4,31	2,34	0,47	6,07	3,69	2,46	0,44	16,5	4,38	1,80	7,00
Дэкстрэл, 0,01%	4,65	2,10	0,23	6,16	3,71	2,22	0,46	15,1	4,38	1,86	7,21
Дэкстрэл, 0,02%	4,48	1,98	0,18	—	3,80	1,98	0,28	14,5	4,30	1,76	7,00

Таблиця 6. Біохімічні показники сировини, солёной прдукції і показники якості при захоуванні гатовага прдукта

Варыянт доследу	Год доследавання	Кароткачасовае захоуванне				Працяглае захоуванне				Якасць гатовага прдукта ў балах	
		сухое рэчыва, %	аскарбінавая кіслата, %	кіслотнасць, %	соль, %	сухое рэчыва, %	аскарбінавая кіслата, %	кіслотнасць, %	соль, %	кароткачасовае захоуванне	працяглае захоуванне
<i>Апрацоўка насення</i>											
Кантроль (вада)	1985	4,6	3,1	0,9	2,9	5,4	2,8	1,0	2,9	4,7	4,3
	1987	5,5	3,3	0,8	3,1	5,8	3,2	1,1	3,3	4,1	3,8
Івін, 0,001%	1985	4,8	3,3	0,8	2,6	5,4	3,0	0,9	2,8	4,4	4,2
	1987	5,5	3,6	0,7	3,0	5,8	3,0	0,9	3,3	4,1	3,8
Гумат натрыю, 0,02%	1985	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1987	6,4	3,7	0,7	3,0	6,4	3,2	1,0	3,0	3,8	3,7
<i>Апрацоўка раслін</i>											
Кантроль (вада)	1985	4,6	3,1	0,9	2,9	5,4	2,8	1,0	2,9	4,4	3,5
	1987	5,5	3,3	0,8	3,0	5,8	2,7	1,1	3,0	4,1	3,8
Гідрэл, 0,02%	1985	4,6	4,0	0,9	2,7	5,4	2,9	0,8	2,8	4,4	3,5
	1987	5,4	3,7	0,8	3,0	5,7	2,7	1,0	3,0	4,1	3,6
Дэкстрэл, 0,01%	1985	4,6	3,4	0,8	2,7	5,4	3,0	1,0	2,8	3,7	3,5
	1987	5,4	3,1	0,7	3,0	5,8	3,0	1,0	3,2	4,0	3,8

больш актыўнымі рэгулятарамі росту былі гідрэл (0,02%), дэкстрэл (0,01%), менш актыўнымі — гідрэл (0,015%), дэкстрэл (0,02%), хлорхалінхларыд (0,1%). Ураджайнасць ранняй прдукцыі агурка ў варыянтах з гідрэлам (0,015%—0,02%) у параўнанні з кантролем павысілася на 20,6—21,3%, а агульная — на 13,7—19,4%.

Пры апрацоўцы раслін дэкстрэлам (0,01%) ураджайнасць агурка павялічылася на 9,1%, а першых пяці збораў — на 14,2%. Ад прымянення хлорхалінхларыду (0,1%) ураджайнасць ранняй прдукцыі агурка была большай за кантрольны варыянт на 13,9%, а агульная — на 14,6% пры ўраджаі без апрацоўкі 200,9 ц/га. Пры прымяненні рэгулятараў росту паляпшалася і якасць пладоў агурка — колькасць сухога рэчыва, цукру (табл. 5). Умовы надвор'я таксама ўплывалі на колькасць аскарбінавай кіслаты і цукру.

Мы вывучалі ўплыў рэгулятараў росту на засолачныя якасці агуркоў. Для доследнага засолу бралі зелянцы памерам 9—11 см да сярэдняй масы плода 100—110 г. Рэцэптура засолу — згодна з даведнікам па кансерваванию (1974 г.). Канцэнтрацыя расолу — 6,5% солі. Захоўвалі гатовую прдукцыю ў халадзільнай камеры пры тэмпературы 0+1 °С. Атрыманыя даныя (табл. 6) паказалі, што ў доследзе з апрацоўкай насення прэпаратам івін (0,001%) колькасць сухіх рэчываў, аскарбінавай кіслаты, кіслотнасць пладоў пасля трох- і сямімесячнага захоўвання была на ўзроўні кантрольнага варыянта. Дэгустацыйная ацэнка прдукцыі агурка паказала, што высокай якасцю валодалі плады з кантрольнага варыянта і па прэпарату івін (4,0—4,1 бала), акрамя варыянта з гуматам натрыю (ацэнка ў 3,8 бала).

Пры апрацоўцы раслін гідрэлам (0,02%) і дэкстрэлам (0,01%) колькасць сухога рэчыва, аскарбінавай кіслаты, кіслотнасць пладоў пасля кароткачасовага і працяглага захоўвання была на ўзроўні кантрольнага варыянта. Дэгустацыйная ацэнка пладоў пасля кароткачасовага захоўвання ў варыянце з дэкстрэлам была ніжэйшай за кантрольны варыянт (3,7 бала), назіраўся прысмак пладоў. Пасля сямімесячнага захоўвання павялічвалася назапашванне солі і малочнай кіслаты ў пладах, знізілася колькасць аскарбінавай кіслаты, адзначаліся размякчэнне тканак, страта хрусту і набыццё нязначнага прысмаку.

С. С. БАРСУКОЎ

**ГУШЧЫНЯ СТАЯННЯ РОЗНЫХ
ПА СКАРАСПЕЛАСЦІ ГІБРЫДАЎ КУКУРУЗЫ
І КОЛЬКАСЦЬ У ІХ НІТРАТАЎ**

Хуткія тэмпы пашырэння плошчаў пад кармавымі культурамі, вырашчанымі па інтэнсіўных тэхналогіях, паставілі перад сельскагаспадарчай навукай і вытворчасцю праблему кантролю за якасцю прадукцыі, у асаблівасці па колькасці ў ёй нітратаў. Выкарыстанне азотных угнаенняў у павышаных дозах, угнойванне, пашырэнне пасеваў шматгадовых